

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Tractatus De Executoribus Vltimarvm Volvntatum duorum
celeberrimorum iurisconsultorum**

Canis, Johannes Jacobus

Constantia, 1593

VD16 ZV 2896

Tractatus Et Doctvs Et Compendiosus de executoribus vltimarum
voluntatum. Avthore Ioanne Oldendorpio Iureconsulto clarissimo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63406](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63406)

TRACTATVS ET DO-
CTVS ET COMPENDIO-
sus de executoribus vltimarum
voluntatum.

A V T H O R E

IO ANNE OLDENDORPIO

Iureconsulto clarissimo.

P R A E F A T I O.

Executorum vsus in vltimis
voluntatibus hodie nusquam
non frequentissimus est :
olim haud dubie rarior sub
ea forma, qua nunc vtimur. Inde vide-
mus factum, quod de tali executione
nullus extet titulus in Pandectis, aut
etiam in iure pontificio : sed apud iu-
riscóultos primùm, deinde apud Ro-
manos pontifices vno aut altero loco
est facta mentio, quare posterioris se-
culi commentatores, occasionem na-
cti planè liberam, coeperunt varijs mo-

L 5 dis

dis de executoribus disputare, & (vt
solent) extra forum diuersa scribere.
Itaq; in hac collatione certa quædam,
& moribus nostris deseruientia iuris
vtriusq; præcepta, de hac frequentis-
sima functione scribam: sed meo mo-
re, simpliciter iuris & æquitatis ratio-
nem secutus, veritatem præferam om-
nibus commentatorum (non loquor
de grauissimis nostri seculi scriptori-
bus) ineptissimis opinionibus. Quis
leget hæc) Plato aliquis alter leget.
Nam olim cum Antimachus clarissi-
mus poëta, scriptum quoddam suum
aduersus Criticorum errores, conuo-
catis auditoribus suis legeret, omnesq;
legentem eum, præter Platonem, reli-
quissent: legã (inquit) nihilominus.
Plato enim vnus mihi instar est omniũ
Eadem ratione, quid ad me, quis legat,
modò scribã ego id, quod verum est,
quodq; incūbit meæ professioni? Ma-
lo certè rectum vnus boni viri iudi-
cium, quam laudem mille aliorũ, qui
neq;

neq; oculos habent videndi, neq; aures audiendi. Iudex erit quandoq; Christus ipse qui omnes nos ad iustissimum sistet tribunal.

~~~~~

De varia executorum appellatione. Tit. I.

SUMMARIUM.

1. Exequi, verb. quàm variè accipiatur.
2. Executores vltimarum voluntatum, qui, & unde dicantur. Et cur decernantur.
3. Executores vltimarum voluntatum, variè appellantur: eòdem tamen recedunt.
4. Executores vltimarum voluntatum, perperam dici testamentarios. & quid ita num. 5.

EXequi, aliàs † significat declarare, exprimere. Cicero Varroni: Occultoria habeo, quæ vix verbis exequi possum. Aliàs vlcisci: institut. de his, qui sunt sui vel alie. iur. in fin. Quod si meæ constitutioni (inquit Imperator) fraudem fecerit, sciat me admissum seuerius executurum. Aliàs accipitur agere iudicati formula in factum, vel officio iudicis l. intra. & l. fina. ff. de re iudic. Vnde

Vnde Zasius executionem rectè accipit, pro
 actione iudicati, quam tertius possit impedire
 pro suo interesse, idq; mirabile reputat. Alias
 deniq; exequi, denotat perficere, ad finem per-
 ducere. Hinc dicti sunt executores, publici iu-
 dicum ministri, quorum officium est, vt man-
 data & sententias ad effectum perducant l.
 executorem C. de execut. rei iud. Vbi Acur-
 sius tractat quasdam huius verbi significa-
 2 tiones, admodum frigidè. Eadem t ratione exe-
 cutores vltimarum voluntatum dicuntur, quo-
 niam iussa testatoris ad amissim exequuntur.
 Quemadmodum enim magistratum non decet,
 ac ne quidem posse constat, adire priuatim sub-
 ditos, & curare, vt satisfiat suis decretis: ita
 multò minus potest defunctus testator huc re-
 dire, admoniturus (quicquid phanatici som-
 nient) vt conseruetur ac procedat voluntas
 sua. Vterq; igitur sumopere indiget executori-
 bus, quibus rem committat perficiendam bona
 3 fide. Interim t executores vltimarum volun-
 tatum saepe appellantur fideicommissarij apud
 Bartolum, treuhender. Item, distributo-
 res, dispensatores, apud Specu. Quæ omnia ten-
 dunt

dunt eòdem. Modò tamen meminere longam esse differentiam inter fideicommissarios, de quibus tractatur in tit. ff. & C. de fideicom. ac illos, quorum munus nunc frequentatur in nostra Germania.

Vsus autem introduxit, † vt compen- 4
 dio quodam loquendi dicamus, istos execu-
 tores vltimarum voluntatum, vno verbo te-
 stamentarios. Quæ phrasis perperam recepta
 est. Quamuis enim & leges 12. tabularum di-
 cebantur Duodecim. vt quæ omnibus notissi-
 mæ essent: Cicero de Orato. lib. 11. Discebamus
 enim (inquit) pueri duodecim, vt carmen ne-
 cessarium, quas iam nemo discit, & in nouo
 quoq; Christi testamento, duodecim dicuntur
 apostoli, qui tot erant, longè tamen alia illius
 appellationis est ratio. Testamentarij † autem 5
 vox, quia ambigua est, cum adiuncto poni de-
 bet, vt appareat, vtrum substantiue intelligen-
 da sit pro eo, qui falsa conficit testamenta: an
 adiectiue, pro persona vel re ad testamentum
 pertinente, vt testamentarius scribe, testa-
 mentaria tabella, testamentaria lex, hoc est
 Cornelia, quæ punit testamentarium, sicut ele-
 ganter

ganter admonuit Dn. Spiegelius in suo Lexico
 authoritate Ciceronis offi. lib. 3. & l. diuus. §.
 si quis duobus l. impuberem. §. si testameta-
 rius. ff. ad l. Cornel. de fal. adde l. 1. in princ.
 ff. si quis aliq. testamen. prohibue.

~~~~~

De legitimis executoribus, &c.
 Tit. 2.

S Y M M A R I V M.

1. Executorum vltimarum voluntatum duo ge-
 nera.
2. Executores legitimi & publici, rectè nominantur.
3. Voluntates vltimas conseruari, reipublicæ maxi-
 me interest.
4. Voluntatis vltimæ ius liberum, & licitum, non
 arbitrarium executori.
5. Episcopus non est immediatus executor in causis
 pijs, alijs hæredibus vel executoribus a testatore
 designatis. & super ea re elegans demonstratio.
 num. 6.
7. Episcopi officium, circa executionis testamenti
 munus & num. 8. & 9.
10. Episcopus nõ potest accedere ad executionem
 vltimarum voluntatum, donec vnus testamen-
 tarius executor superest.
11. Insinuationis vltus, in executionibus vltimarum
 voluntatum.
12. Voluntatum vltimarum privilegium & digni-
 tas tanta, vt cuiq; libera sit accusatio, si viderit
 quid agi præter testatoris decretum & mentem.

13. Voluntas vltimas conseruari, natura etiam monet.
14. Executor s vltimarum voluntatum constituti à iudice ecclesiastico, vel adiuncti, præter testatoris ordinationem, quid qualiterue agere debeant.
15. Mandatis iniustis non parendum.

Distinguunt † doctiores multas executorum species, subtiliter magis, quam cum vtilitate fori. Dicunt enim alios esse legitimos, alios datiuos. Rursus constituunt differentiam inter datiuos & testamentarios, rixantes de nominibus, & negligentes rem ipsam.

Breuiter, summa executorum vltimæ voluntatis, diuisio, in duo genera deducitur. Quidam enim sunt legitimi, quidam verò testamentarij. Legitimi sunt, quibus à lege tribuitur potestas vltimæ voluntatis defendendæ, quo minus interuertatur, aut procrastinetur. Hos rectè dixeris publicos conseruatores vltimarum voluntatum. Quales sunt omnes boni magistratus, præsertim in causis pijs episcopi. Rectè aut nuncupantur † legitimi executores & publici: quia non hominis sed iuris imperio suscipiunt defen-

defensionem testamentariam: non priuatim, sed
publico iure in defectum aliorum. Porro, quic-
quid ex lege certam habet formam, dicitur le-
gitimum, ad instar tutelæ: instit. de legiti. agna-
tute. & de legi. patrono. tute. in prin. Multum
3 autem † interest Reipublicæ, adeoq; omnium
gentium, conseruari ultimas voluntates. Ideò
legislatores non fuerunt contenti admouisse
magistratus generaliter, vt omnibus hominum
erroribus corrigendis intenderent: sed & in
specie voluerunt illis necessitatem imponere,
vt ultimas voluntates honestas conseruent ac
defendant. Et profectò nihil magis hominibus
4 † debetur, quam vt supremæ voluntatis, post-
quam iam aliud velle non possunt, liber sit sty-
lus, & licitum, quod iterum non redit, arbi-
trium: vt rescripsit Constantinus Imperator
ad populum in l. 1. C. de sacrosanct. eccle. item
Iustinianus Nouel. de Nupt Atq; hoc. (inquit)
primum huic præfatum sit legi. Secundum ve-
rò illud, ut omnia, quæ ab hodierno die testator
disponat (sue vir existat, sue mulier) eam fir-
mitatem habeant. Sanciat enim quisq; in re-
bus suis, vt dignum est, & pro lege voluntas
eius

eius esto: quemadmodum nobis lex, etiam omnium vetustissima, & que prima Romanis constituit rempublicam, nempe. 12. tabularum, vetere & patria lingua his pene vtes verbis, inquit (vti legassis quisq; de re sua, ita ius esto) nemini facta potestate, vt in rebus alienis aliquid præter illius voluntatem disponat: neque si sacram impetret formam, aut quicquam omnium. Audis hæc verba? Non deberet admitti Cesaris rescriptũ, vel si quid maius esse queat illius authoritate, ad immutandam voluntatem defuncti? Hinc sole clarius & apparet, 5 quòd episcopus etiam in causis pijs, non est immediatus executor: cum alij sunt heredes vel executores à testatore designati: sed defectum duntaxat supplet in gratiam testatoris: videlicet, si aut non sunt scripti, per quos testator voluerit executionem fieri: aut fuerint negligentes, vel perfidi. Et medius fidius, qui aliter tractant istam publicam episcoporum potestatem, hi palpitando detrahunt eorum dignitati, & iuris canonici mentem calumniatur.

Audi exemplum. Regula & iuris est: deputandos esse bonos viros, qui rerum publicarum ad-

M

ministra-

ministrationem, curã, defensionem suscipiant:
 vt sunt magistratus. Idne bonũ est & æquum?
 Vtiq; admittes. Iam, si adferas tales admini-
 stratores habere potestatem in res cuiuslibet
 priuati ciuis, sicut ille sibi persuaderi passus est,
 tantum licere, quantum liberet, nonne tum ex
 magistratibus facies tyrannos, & perniciem
 publicam? Quare Imperator Leo: Et si quidem
 (inquit) testator significauerit, per quem de-
 siderat redemptionem fieri captiuorum, is, qui
 specialiter designatus est, legati vel fideicom-
 missi habeat exigendi licentiam: & pro con-
 scientia sua votum adimpleat testatoris. Ac-
 cedit. l. nulli. C. de episc. & cle. Officiũ tũ verò
 7 episcopi est, monere, adhortari, vrgere depu-
 tatos executores, vt voluntatem testatoris ad-
 impleant, aut legitime renuntient. Nouell. de
 ecc. ti. 8. si autem qui hoc facere.

8 His legibus subscribunt tũ pontificij canones
 c. tua nobis. de testamen. Cũ igitur (inquit
 Gregorius) in omnibus pijs voluntatibus sit
 per locorum episcopos prouidendum vt secun-
 dum defuncti voluntatem vniuersa procedant
 licet etiam à testatoribus id contingeret inter-
 dici)

dici) mandamus, quatenus executores testamentorum huiusmodi, vt bona ipsa fideliter & plenariè in vsus prædictos expendant, monitione præmissa, compellas. Quod conuenit prope modum, cum. l. si pupillorum. s. si prætor. ff. de reb. eor. qui sub tute. & in c. Ioan. d. tit. post mandatum (inquit) susceptum, per diocesannum cogi debet testatoris explere vltimam voluntatem.

Nonne his verbis † a portè ostenditur: quomodo exercendū sit officium episcopale, ad cōseruandas ac defendendas vltimas voluntates: An non satis probatum videbitur, vltimas testatorum voluntates (nisi honestati repugnent) ad vnguem seruandas esse? c. cum Marthæ. s. ceterum. de celebra. missa. §. 13. q. 2. c. vltima voluntas.

Prædicta aut adeò sunt vera, vt donec vnus 10 supersit testamentarius executor, non possit episcopus se intromittere. Quid igitur faciendum? Bonifacius breuiter explicat in c. vlt. de testa. li. 6. Sanè (inquiens) pluribus à testatore simpliciter executoribus deputatis, vno eorum mortuo, vel in remotis agente, aut id exequi for

M 2 te nolen-

te nolente, ne voluntatem testatoris impediri, vel nimium differri contingat, poterit alius (nisi testator aliud expresserit) officium executionis iniuncta, liberè adimplere. Cur hic non constituit Romanus Pontifex, alios esse substituendos, vel adiungendos auctoritate episcopi: Credidit certè iniustum esse, ut vlla potestas ingerat sese testationibus ultimis, ubi est executor. Multò itaq; iniustius esset, si adiungerentur alij executores: cum testator scripsisset aliquos coniunctim, & diuisim. Videtur enim singulorum industriam elegisse, quoad vnus viueret. l. actione. §. morte. ff. pro soci. l. mandatum. in fi. ff. mand. c. vlt. de offi. dele.

11. Insinuatio quoq; non aliò pertinet, quam ut quæ semel peruenerunt ad notitiam publicam nõ possint deinde vllò modo interuerti. l. repetita. C. de epi. & cle. & l. consulta. C. de testa. Quod ius sumptum est ex tit. ff. quemad testa. aperian. l. consulta C. de testa. Non possunt enim faciliter interuerti ea, quæ apud magistratum publicata sunt, & ab omnibus cognoscuntur.

12. Deniq; ut extrema tuendarum voluntatum
præsidia

praesidia proponerentur, permissa est omnibus hominibus accusatio, si quid videant aduersus testamenti ordinationem, praesertim in pijs causis. l. nulli. in fi. C. de epis. & cler. Et ne pium (ait) defunctorum propositum improba fraudatorum calliditate celaretur, quicquid pro huiusmodi causa à testatore relicta fuerit, vniuersi, qui id quocumq; modo cognouerint, vel in viri clarissimi rectoris prouincia, vel in urbis episcopi notitiam deferendi, liberam habeant facultatem. Nec delatoris nomen suspitionemq; formident: cum fides atq; industria eorum, tam laude quam honestate non careat, ac pariter pietate: cum veritatem in publicas aures lucemq; deduxerint.

Sed ponamus † neminem vnquam tales leges 13
scripsisse, de conseruanda vltima voluntate: certè natura & Deus insculpsit eas cordibus hominum. Quare & Apostolus argumentatur ab humano testamēto, quod ratū esse oportet: ad testamētū Christi seruatoris nostri. Quae igitur maior possit esse crudelitas, quam extremam voluntatem interuertere,

Sed † quid, si index ecclesiasticus constituat 14
M 3 executores

executores, vel adiungat alios, quam testator ipse scripserit? Respondeo? Iustis maiorum preceptis reuerenter obtemperandum est: sed talia mandata, si decernerentur, essent ipso iure nulla: non, quasi liceat contemnere, verum ideo, quoniam iure permittitur illis casibus nõ obsequi. l. vlt. C. si cont. ius vel utilita. publi. De-

15 bent † tamen causa rationabiles allegari, vt sit excusatus is, qui non paruit. c. si quando aliqua. de rescrip. Quia patienter (inquit Alexander) substinebimus, si non feceris, quod praua nobis fuerit in sinuatione suggestum. c. ab excõicato. eo. ti. tractatur satis grauius auctoritate cõciliij in c. sacra approbante. c. venerabili de sentẽ. excõi. c. solet. c. venerabilibus. d. sed si ex causa. eo. ti. lib. 6. In quibus locis probatur, excõmunicationem etiam dubiam multò magis, si palàm sit iniqua remittendam esse per superiorem.

~~~~~

De testamentarijs executoribus, Titulus. 3.

S Y M M A R I V M.

1. Executores testamentarij, in duplici sunt differẽtia,

differentia.

2. Executores vniuersales qui & qualiter fiant.
3. Executores particulares. qui & cur constituantur.
4. Executores particulares quibus de causis, & modis scribantur à testatoribus.
5. Executores particulares, & generaliter dati, qui. & nu. 6.
7. Executores meri, qui.
8. Fideicommissarius, est particularis executor.

Testamentarij testatores sunt, quo, testatores ipsi deputarunt, ad exequendam voluntatis suae postremam ordinationem. Et hi rursus duplicis sunt differentie: Quidam sunt vniuersales, alij verò particulares: vt vtar verbis vulgò notis.

Vniuersales testatores sunt, quando testator nullos scripsit heredes generaliter: vel aliquem locum pium: vel, si vniuersa bona sua iussit per tales testamentarios distribui pauperibus, non instituendo heredes. Quibus casibus singulari iure propter pietatē, valet testamentū. Et huiusmodi executores habēt nomē heredis, & cōsentur omnibus modis heredes. l. id, quod pauperibus & l. si quis ad declinandam. C. de epi. & cleri.

Particulares testatores verò sunt, qui si-

M 4 mul

mul cum alijs hæredibus in testamento scri-
 buntur. Frequenter enim fieri solet, vt testato-
 res, institutis hæredibus, deputent nihilominus
 aliquos ad executionem rerum suarum, quas in
 varias causas relinquunt: fortè dubitantes de
 fide hæredis: vt in. l. alio hærede. ff. de alimen.
 & ciba. lega. Alio hærede (ait labolenus)
 instituto, ita scripsit: A te peto Cai Sei, quic-
 quid ex hæreditate mea redegeris, illis meis
 alumnis des, singulis denos aureos, eandemq;
 summam penes te esse volo, cuius ex incremen-
 to eos alere te volo: reliquum restitues Nume-
 rio colliberto nostro. Respondi: Quamuis distra-
 here Caius Seius, alio scripto hærede, non pos-
 sit: tamen eum, alumnis relictam pecuniam vt
 seruet, ac restituat intra Falcidiã, recte peti-
 turum: quando de superfluo probari non potest.

4 Aliquando etiam † necessitas exequendi le-
 gati, pluribus hæredibus institutis, id potest ex-
 igere: adeò, vt iudex quoq; det in eum casum
 executores: qui tamen hæredum nomine con-
 stituitur. in. l. 3. ff. de alimen. vel ciba. lega. So-
 lent iudices. (inquit Vlpianus) ex causa
 alimentorum libertos diuidere, quoties plures
 sunt

sunt hæredes, ne à singulis hæredibus minutatim alimenta petentes distringantur. Quam diuisionem perinde tueri oportet, atq; si pater familias ipse libertos diuisisset. Solèt & vnum eligere, per quem alimenta præstentur, aut ex voluntate defuncti, aut ex arbitrio suo: vt rescripta subiecta ostendunt, Exemplum libelli dati mihi à libertis Fasalli, nisi vobis, sciens ad exemplum istam rem pertinere: quia multi testamentis suis libertis præstare iubent necessaria: quæ, quia minimi eris sunt, ad nihilum perducuntur, cum plures hæredes coeperunt per successionem existere. Qua de causa puto vos recte facturos, si conuocatis Fasalli hæredibus, procuratoribus ve eorum, constitueritis, cui à cæteris dari debeat pecunia, ex cuius vsuris alimenta præstentur. Debebit autem is, qui accipiet cauere eis, qui dabunt, se redditurum, vt quisque ex libertis decefferit alio ve quomodo in ciuitate esse desierit, tantum ex sorte, quantum efficiet pro portione computatio. Diuus Pius Rubrio cuidam Telesphoro rescripsit: Cōsules, vocatis his, à quibus vobis alimenta deberi ex causa fideicommissi constiterit: vel

M S omnes

omnes ab vno, vel facta pro rata distributione, quid, & à quibus percipiatis, decernent. Fiscus etiam, si eo nomine quid ab eo vobis debetur, id exemplum sequetur. Iam nunc sciatis, partes eorum, qui soluendo esse desierint, non pertinere ad onus reliquorum hæredum. Hac ille.

Multis proinde ac varijs modis particulares executores scribuntur à testatoribus.

5 Primò, solent hæredes † in certa bonorum parte sic institui, ne vllam prætereà habeant potestatem, vtq; reliqua omnia distribuantur ab executoribus. Et hi sunt executores particulares quidem, sed generaliter dari, ne in hoc fallaris. Longè enim distant ab executoribus vniuersalibus.

6 Secundò, scriptis hæredibus † in testamento, nonnunquam deputantur etiam boni viri, ad exequendum specialiter vnum aut alterum negotium.

7 Tertiò, particulares † executores, aliàs consueverunt designari à testatore vt nullum percipiant commodum rei, quam distribuere debent nisi quod fortè munusculū eis pro obsequio præstando

stando relinquatur in testamento, vt tantò sint diligentiores. Et hos vocant meros executores.

Quartò, aliàs participant † de rebus ad executionem destinatis: veluti, si legentur alicui quinque iugera, vt venditis duobus distribuatur pauperibus pecunia. Et hi iuxta legatarij sunt. atq; executores: quamuis ad legatarios magis accedant. Quam differentiã considerauit Marcellus, in l. si quis Titio. ff. de leg. 2. si quis (inquit) Titio decem legauerit & rogauerit, vt ea restituat Meuius. Meusq; fuerit mortuus? Titij commodo cedit, non heredis: nisi si duntaxat vt ministrum Titium elegit. Idem est, & si ponas vsum fructum legatum. Fideicommissarius ergo nihil est aliud, quam particularis executor, si rectè ad forum nostrum rem expendas.

~~~~~

Qui possint dari executores in testamento, Titu. 4.

SUMMARIUM.

1. Monachi arcenitur à functione executionis, nisi petita venia superioris.
2. Furio si, pupilli, mente capti, & similes, arcenitur

tur

tur ab executione.

1. Minor. 25. annis, ineptus est ad executionem testamenti. Et quid ita, ibid. & nu. 4.

Quemadmodum & alij ad alia munera non sunt idonei: ita nec ad ultimas voluntates passim omnes possunt designari executores.

Primò, monachi arcentur ab ista functione: nisi impetrata superioris licentia. c. si in prin. de testa. lib. 6. Quod si permissu tali susceperunt prouinciam exequendi, tum scire debent, nullo se privilegio eximi, quo minus de fraude & culpa, ad instar aliorum, conueniri possint. cle. 1. de testamen.

2. Secundo, pupillos, furiosos, mente captos, & similes non admitti, clarum est. l. sed & si in seruum. ff. de recep. arbi.

3. Tertio, quid de minore. 25. maiore tamen. 17 annis, admittitur ne ad executionem? Sunt qui hoc thema variò disputant. Mihi videtur, vix vllum tantæ futurum vesaniæ, vt executionem vltimæ voluntatis adolescenti comittat: cuius viam non magis intelligi Salomon dicit, quam auis volantis in aëre. Si tamen sic eueniat, verior est sententia illorum, qui dicunt, eum non admitti. Quod & spec. tandem adserit

ferit. Indignum enim est, administratorem fieri alienæ rei, qui in suis eget alterius auxilio
 §. item maior. insti. de excus. tut. c. indecorū. de
 eta. & quali. Præterea, executorem, ut satis
 faciat officio sibi commissio, sæpe oportet ver-
 sari in iudicio: si quid forte sit exigendū ab in-
 uitis. Sed maior 25. annis, nō habet legitimam
 personam stādi in iudicio. l. exigendi. C. de pro-
 cu. argumento à speciali casu d. c. qui generali-
 ter. eod. tit. li. 6. Ergo frustra. deputaretur
 minor. 25. annis executor testamentarius.

An mulier possit esse executrix,

Titu. 5.

S Y M M A R I V M.

1. Mulier admittitur ad executionis functionem.
2. Mulier executrix creata a marito, an finiatur executio ea conuolante ad secundas nuptias.
3. Mulier suscepta executione, post añum luctus rapta ad secundas nuptias; confert administrati- onem episcopo, in his executionibus quæ longi- us tempus, quam annum, exigunt.

T Ametsi mulier ob fragilitatem sexus, à multis muneribus arceatur, & in pro-
 prijs

prijs rebus sepe reuocet id quod egit. l. i. ff. ad
 ad S. C. Macedon. ad executionem tamen te-
 stamentariam admitti eam constat ex l. à filio.
 in prin. ff. de alimē. & ciba. leg. Mæuius infan-
 ti (inquit Scæuola) alumno meo, quinqu-
 ginta dari volo. Quæ (peto à te) suscipias seia:
 & usuras ei quincunces in annum vsq; vige-
 simum ætatis præstes: eumq; suscipias & tueri-
 ris Item, institutio collegij committitur fœmi-
 na heredi. in. c. nos quidem. de testa.

2 Quo circa † Bar. in. l. alio herede ff. de ali-
 men. & ciba. lega. tractat hanc. questionem.
 Esto, vxorem à marito suo designatam, esse ex-
 ecutricem. Illa deinde secundas contrahit nup-
 tias. Finitur ne tum executio? quemadmodum
 de tutela dicimus: iuxta auth. matri & auie.
 C. quand. muli. tute. officii. Respondet ipse: non
 finiri executionem per secundas nuptias. Simi-
 litudinis argumentum à tutela ductum refellit:
 data dissimilitudine. Nam tutela finitur de-
 portatione. l. si arrogati. in princi. ff. de lega. 2.
 Vult igitur hoc efficere, quod executio diffici-
 3 lius tollatur, quàm tutela. Sed † cū executio testa-
 mentaria, propter negligentiam eorum quibus
 est

1 **Q**uam potestatem executores habeant, ex verbis testamenti colligendum est ante omnia. Nam eorum potestas. tota dependet ex concessione testatoris. Quod si ex verbis illius non satis id adpareat tunc ad iuris interpretationem, sicut in omni negotio, confugiendum est.

2 Primò, ut scias, an possit vendere refert inter vniuersalem & particularem vltima voluntatis executorem. Vniuersalis, quia loco hæredis est, quin possit, nemini est dubium. l. nulli. C. de epis. & cleri. Particularis verò non vendit quicquam hæreditariorum bonorum, nisi testator in testamento cauerit. l. alio hærede. ff. de alimã. & cib. lega. Secundo, executor,

3 **T**cui legatum aliquid est, vel bona fide commissum in testamento, is potest agere aduersus hæredem. l. si quis Titio. ff. de leg. 2. & ibi Bar. Alioquin purus executor non habet vllam iure civili vel canonico actionem. l. lucius. §. Titia ex asse. ff. ad senatus. Trebellia. Verum tamen potest implorare officium iudicis, tam aduersus hæredem, quam aduersus quoslibet detentores bonorum defuncti, ut ea tardat ad executionem faciendam. Quare, si executor habeat id, unde

unde possit implere voluntatem defuncti, vel heres offerat bona, quæ ad hoc sufficiant, optimo iure potest designatus ad executionem compelli l. si quis Titio. ff. de leg. 2. Idem est, si ponas vsumfructum legatum. Hac ratione vtitur Panormitanus, ad conciliandum ius civile & canonicum.

Tertio, executores deputati ad distribuenda bona egentibus, possunt ex suo munere alicui egestate laboranti, partem dare. Panormitanus in c. cum in iure peritus. de offi. deleg.

Quarto, potest alter executorum ab altero exigere id quod debet: scilicet, cum nemo est, qui persecutionem suscipiat l. si plures ff. de administra. tut. Si parens (inquit Vlpianus) vel pater, qui in potestate habet, destinavit testamento, quis tutorum tutelam gerat, illum debere gerere prætor putauit. Meritoque patris statum voluntati, qui utique filio recte prospexit. Tatundem prætor facit & de his, quos parens destinavit testamento, aut confirmavit: ut si parens, quem velit tutelam administrare, declarauit: ille solus administret.

Ceteri igitur non administrabunt: sed erunt hi,

N quos

quos vulgò honorarios appellamus. Nec quisquam putet ad hos periculum nullum redundare. Constat enim hos quoque excussis prius facultatibus eius, & qui gessit, conueniri oportere. Dati sunt enim quasi observatores actus eius, & custodes: imputabiturque eis quandoque, si malè eum conuersari videbant, suspectum non fecerint. Assidue igitur & rationem ab eo exigere eos oportet, & sollicitè curare, qualiter conuersetur: & si pecunia sit, que deponi possit, curare vt deponat ad pradiorum comparationem. Blandiuntur enim sibi, qui putant honorarios tutores omnino non teneri. Tenentur enim secundum ea, que supra ostendimus.

~ ~ ~ ~ ~

Intra quod tempus oporteat executionem fieri. Titul. 7.

S Y M M A R I U M.

1. Executio legatorum, quantum tempus habeat: & quando illud cedat.
2. Legatorum piorum executioni sex menses dantur. limit. num. 3.
4. Hæres non debet procrastinare, re, cuius executio mandata est, existente in bonis testatoris.

s. Magi.

5. Magistratus, quomodo accipiatur in executione vltimarum voluntatum.
6. Tempus exequendi præscriptum, annale, vel semestrale, an cedat executori impedito ex iusta causa.
7. Executor designatus à testatore, si nolit executionem suscipere, an cogi possit. limit. num. 8.
9. Tempus exequendi testatoris voluntatem, cedit à die sententiæ & aditæ hæreditatis.

Illud † conuenit inter omnes, annum præscribi regulariter ad executionem legatorum: quod tempus cedit à die monitionis, quam vel magistratus ciuiliſ vel ecclesiasticus fecerit. Auten. Hoc amplius. C. de fideicommiss.

Piorum † verò legatorum executioni sex menses dantur, numerandi ab insinuatione testamenti. Nouell. de ecclesiast. tit. 5. si legatum.

Vtrunq; autem † accipiendum est. Primum, vbi nullum tempus à testatore fuerit expressum. Nam illud omnino seruari oportet, vt supra probauimus. Deinde de his executionibus, quæ in faciēdo consistūt, & tali tempore possunt expediri. Ceterum, si declarandi fortè arbitrij ratio tractetur, puta, testator reliquit pauperibus, quos Sempronius esset electurus: tunc elapso anno episcopus non potest arbitra-

ri, teste Bartolo in l. cum quidam. ff. de leg. 2. quem sequitur Panormitanus in c. nos quidem. de testa. Longa enim differentia est inter executionem, & declarationem arbitrij: sicut & inter iudicem pronuntiantem, & executorem pronuntiatum.

4 Secundum, si res, † cuius executio mandata est, extet in bonis testatoris, certè nõ debet haeres sine legitima causa differre vltimam voluntatem. Nunquam enim indulgendum est damnosis dilationibus l. cum res l. domus §. in pecunia. ff. de lega. 1. l. si pecuniam. ff. de leg. 2. Quid ergo fiet? Ex bono & equo magistratus negotium perpendet: vtrum de tota hereditaris executione, an de vna aliqua vel altera re tradenda tractetur, perpensis personarum & bonorum circumstantijs.

5 Magistratum † autem intellige civilem, vel ecclesiasticum. Nam Panormitanus rectè notat, mixti esse huiusmodi iurisdictione fori: vt etiam iudex civilis ad executionem piarum causarum possit impartiri officium suum in c. si heredes. de re sta. per §. si quis adificationem. Nouell. de eccl. tit. Est ergo locus praeventioni.

Ter-

Tertium, quid autem, si legitima ex t̄ causa 6
impediatur executor, cedētne tempus annale
vel semestre? Breuiter. Minimè cedit. Quia
primum, quomodo curret tempus ad exequen-
dum ei, qui non potest exequi? c. quia diuersi-
tatem. De concessio. præben. c. imputari. de
regu. iuris. lib. 6. Deinde, episcopi officium sup-
plet negligētiam executoris. Sed impediti nul-
la est negligentia. Ergo non potest se epi-
scopus ingerere. Ita tandem concludit Panor-
mitanus, in repetitione c. cūm esses, de testa-
men.

Quartum: quid autem, t̄ si nolit designatus 7
à testatore suscipere executionem? Respondeo:
Potest compelli, etiam si testator id prohibuisset
in vltima voluntate c. tua nobis. de testamen.
Et quando quidem multi valde imprudenter
hanc regulam adducunt in forum: Panormi-
tanus rectissimè dicit, Pontificem Romanum
neq; in d. c. tua nobis. neq; alibi decernere,
quod episcopus ingerat se officio exequendi
contra mētē testatoris. Itaq; si in vltima vo-
luntate substitutus est alius in defectū execu-
toris, non succedit episcopus. Alioqui mune-

2. Rationum reddendarum editio, qualiter petatur.
4. Rationum reddendarum, iure & æquitate forma præscripta.
5. Rationes qualiter reddendæ.
6. Administrationis totius ratio semel reddenda est, non partis alicuius.
7. Executor rationem reddere debet omnium fructuum perceptorum, & qui percipi ferè solent.
8. Ratio reddenda, etiam non administratorum.
9. Rationis reddendæ maxima pars est, instrumenta restitui, quæ ad res administratas pertinent.
10. Executor an admittatur ad iuramentum in litem.
11. Executor reddendo rationem, totum debitum præstare debet.
12. Paria facere: quomodo accipiatur.
13. Reliquator, quis, & vnde dicatur. & quid reliquari.
14. Executor probare debet in rationibus reddendis, debitores fuisse idoneos tempore contractus si nomina sint in ratione suspecta.
15. Rationes reddere iussus, an satisfaciat, si reliquum reddat, non editis rationibus.
16. Rationes reddere qui tenetur, potest impetrare à magistratu arbitrium, expensarum de acceptis & expensis.
17. Rationibus semel redditis, & approbatis, non potest denuò administrator ad eas edēdas cogi.
18. Rationum reddendarum necessitas, an remitti possit inter viuos, vel ex vltima voluntate per testatorem.
19. Rationis reddendæ liberatio concessa administratori à testatore in vltima voluntate, quomodo accipienda.

1 **Q**uilibet ꝛ administrator alienarum rerum naturali ac civili ratione tenetur rationem reddere: cuius proinde immunitatem nemo salua potest optare cōscientia. Nam si rectè administrauerit quis non libenter edat probitatis suæ argumentum? Sin malè, cur non multò magis vrgendus fuerit, vt appareat æstimatio culpæ, vel fraudis? Quod sanè extrà controuersiam est, ꝛ ne potest quidem impugnari.

2 Sed qua aëtionè petitur ꝛ rationis reddende editio? Bart. in l. 1. §. officio. ff. de tut. ꝛ ratio. distrahens. distinguit. Aut enim ceptum est de alia causa iudiciũ, puta, negotio quopiam inuicem gesto, ꝛ inuocatur iudicis officium mercenarium, hoc est, deseruiens institute aëtionè. l. non solum. ff. de rei vendi. l. adiles. §. item sciendum. ꝛ l. quòd si nolit. ff. de ed. l. edi. Aut principaliter, nulla præcedente alterius causæ controuersia, petitur ratio administrationis gestæ: tunc vtendum est aëtionibus. Si ex contractu, vel quasi ex contractu processit administratio, contractus pariet aëtionem l. quedam in prin. ff. de eden. Alio-
qui vel

qui vel officio iudicis nobili, vel actione in factum exigi possunt rationes cum eo, quod interest l. si quis ex S. ex hoc edicto. ff. de eden. Et hos ¶ locos ut scias rectè huc adduci, meminisse oportet, unam esse omnium administratorum honestatis regulam, quæ vult, ut de alienis rebus rationes conscribant, exhibituri quoties opus est. Ergo à simili ad omnes referendum est, quicquid de vno (quatenus huc pertinet) sancitum legimus.

Forma autem rationis reddendæ ¶ talis 4 prescribitur iure & æquitate. Prima, Omnis ratio est reddenda boni viri arbitrio l. Thais ancilla. ff. de fideicom. liber. Sorore sua (inquit Scæuola) hærede instituta, de seruis ita cauit.

Βάλομαι καὶ παρακαλῶ γλυκίστην ὡς ἀδελφὴν, ἐν παρακατὰ δὴκην ἔχειρ στίχον καὶ δάμαρ τὸς πραγμάτευτάς μου, οὓς ἐγὼ τὴν ἡλεθίρωσα, ἀχρὶς αὐτὸς ψύφους ἀποκατὰ σίωσιν. ἐὰν δὲ καὶ σοὶ ἀρέσωσιν, ἐμνηνσάσοι τὴν γνώμην μου.

Hoc est: Volo atq; obsecro dulcissima mea soror, ut Stichum. & Damam actores meos tibi commendatos habeas quos ego tantisper

manumissos esse nolo, donec rationes reddiderint. Sanè si tibi quoq; placuerint: significavi tibi mentem meam. Quæro, si paratis auctoribus hæredes libertatem non præsent, dicendo, eos non placere sibi: an audiendi sint? Respondit. Non spectandum, quid hæredibus displiceat: sed id, quod viro bono possit placere, ut libertatem consequantur.

5 Secunda. Rationes † sic reddenda sunt, ne vel administrator. vel is, ad quem administrare res pertinent, sit nimium delicatus. Nam sicut in rationibus ad commodum rei gestæ nihil præteriri debet, ita ex diuerso sumptus bona fide factos nõ oportet repudiare, ut indemnitate consequatur administrator l. 1. ff. de tutel. & ratio. distrahen. Si pupillis (inquit Ulpianus) tutores pater dederit, interq; eos & libertum suum, per quem voluerit tutelam administrari: & tutores certam summam ei statuerint: quia aliter se exhibere non poterat: habendam eius rationem, quod statutum est, Mela existimat. Ergo & si ex inquisitione, propter rei notitiam fuerit datus tutor, eiq; alimenta statuerint contutores, debet eorum
ratio-

ratio haberi: quia iusta causa est præstandi. Sed & si seruis cibaria præstiterit, vel libertis, scilicet rei pupilli necessarijs, dicendum est reputaturum. Idemq; est, & si liberis hominibus: si tamen ratio præstandi iusta intercedat. Item, sumptus litis tutor reputabit, & viatica: si ex officio necesse habuit aliquo excurrere vel proficisci. Hæc ille.

Tertia. Totius† semel administrationis red- 6
denda est ratio, non partis alicuius, ut rectè dicit Bald. in l. Si plures. C. de conditio. insert. Tabolenus. ff. de conditio. & demon. Cui fundus (inquit) legatus est, si decem dederit: partem fundi consequi non potest, nisi totam pecuniam numerarit.

Quarta. † Omnium fructuum, qui percepti 7
sunt, & qui consuetudine communi ex re administrata percipi potuerunt, ratio est edenda. Modestinus in l. Sine hærede. §. 1. de administra. tut. Damnum (ait) si quod accidit co, quia cautiones soluti veltizalis inuenta non sunt ad tutorem, cuius culpa admissa proponitur minime pertinere. Modestinus respondit: Tutorem eorum reddituum nomine rationem pupillo

pupillo reddere debere, qui ex fundo bona fide percipi potuerunt.

8 Quinta: † Eorum etiam, quæ non sunt administrata, reddenda est ratio l. 2. § 3. C. de heredib. tuto. Nam & cessationis (inquit Antoninus) ratio reddenda est. Porro, si legitima adferatur causa, quare non potuerit, aut non debuerit res geri, bene est. Sin minus, Alexander Imperator latam culpam censet. omittere in alienis, quæ administrare oportuit l. 2. C. Si tut. vel curat. non gesse.

9 Sexta. Instrumenta † restitui, quæ ad res administratas pertinent, maxima pars est rationis reddenda. Quare si dolo id, aut culpa non fiat, iuratur in litem. Ulpianus in l. Si cui libertas. ff. de condi. & demonst. refert rescriptum hoc Pij Imperatoris: Aditi à vobis amplissimi consules, arbitrum dabunt: qui excussis rationibus, non tantum, quæ reliqua sunt Epaphroditi, constituent: verum etiam quas rationes, quæq; instrumenta tradere, aut exhibere dominis suis debeat.

10 De iuramento † autem in litē probatur in l. 2. § l. Alio iure C. de in lit. iu. Vbi distinguitur

guitur inter administratorem, qui de dolo & omni culpa tenetur: & heredem eius, aduersus quem non nisi ex dolo & latiore culpa iuratur.

Septima. † Non solum rationem reddere: 18
verum etiam paria facere, hoc est, totum debitum prestare debet. Id aliàs reliquum solvere dicitur, quasi nihil apud se retinere, quod ex calculo deberi compertum fuerit l. Lucius Titius. ff. de manumis. testamen. Vlpia. in l. si quis ita. §. si duo. ff. de statu liber. Nec videbitur, inquit, conditio in persona alterius impleta, nisi id, quod computatione rationum habita reliquum fuerit: aut vterq; ut alter totum soluerit. Africanus. ff. de conditio. & demonstr. Quamuis, inquit, rationes reddere, nihil aliud sit, quam reliqua solvere. Pulchra disputatio forensis est apud Callistratum in l. si seruus ita liber. ff. de condi. & demonstr.

Verba igitur † hæc. Facere paria, pertinent 12
ad totum debitum, schlechte rechenhafte machen vnd bezahlen. lege Stichon libertas. §. fin. ff. de statu. lib. Et l. semper in ciuitate. §. Conductores. in fin. ff. de iure immuni. Ex diuerso,
ad

ad partem debiti testantem pertinent, Reliqua trahere: Reliquari, Reliquatores: qui ex parte se à creditore exemerunt, & ex parte debitores manent, authore Scauola in l. creditor ff. de solu. Vbi Accursius comminiscitur.

13 † Reliquatorem dici ex mala administratione. Reliquari enim vulgò dicimus: Ein rest schuldig bleiben. lege. Lucius Titius. & l. debitum. ff. de administ. tut. Vlpian. in l. Rescripto. ff. de mune. & honori. Eos demum, inquit, creditores accipere debemus: qui ex administratione Rei publicæ reliquatur.

14 Octaua, Si nomina † sint in ratione suspecta, tunc ab eo qui rationem reddit, exigitur probatio, debitores fuisse tempore contractus idoneos l. qui sub conditione. ff. de condi. & demon.

15 Nona. Is † qui reddere rationes iussus est, non videtur satisfacere, si reliquum reddat, non editis rationibus, ait Pomponius in l. non solum. §. is, qui. ff. de liberatio. lega. Scauola. in l. fin. ibidem, inter cetera (inquit) liberto ita legauit: Et si quid me viuo gessit, rationes ab eo exigi veto. Quaritur an charitas: in quibus

quibus rationes conscriptæ sunt, item reliqua secundum accepta & expensa heredibus reddere debeat? Respondit: ea de quibus queritur, posse heredem vindicare l. Si ita fuerit seruus. s. quæstio hæc. ff. de manumis. testa. In reliquis (inquit Vlpianus) accipere debemus, vt quod ipsa rationum volumina reddantur.

Decima. Qui rationes reddere debet: is 16
potest impetrare à magistratu arbitrum (vulgò calculatorem vocant) qui de acceptis & expensis duntaxat cognoscat. l. si cui libertas. ff. de condi. & demon. Et ibi Bartolus.

Vndecima: Reddita semel ratione approbata, non potest administrator denuo vrgeri ad iterandam calculandi molestiam l. semel C. de apoch. Est autem ἀποχὴ græcè, receptio, Latine, puta chirographum & confessio creditoris, numeratam sibi esse pecuniam à debitore totam vel partem ἀντιποχὴν, autem quam debitor creditori facit, ex scripto, præsertim de annuo debito l. si accepto latum. ff. de acceptila l. si plures apochis. C. de fide instrum. l. si. s. Titius. ff. de condi. indeb. l. qui tabulas. s. apochæ. ff. de fur. Sed

18 Sed potest t̄ ne reddendæ rationis necessitas remitti inter viuos, vel ex vltima voluntate per testatorem? Potest quidem. Verum talis remissio non liberat à reliquis omnino soluendis: si quæ apud administratorem fuerint: multò minus à dolo malo. Martianus. ff. de lega 1. Si seruus (inquit) vetitus est à testatore rationes reddere, non hoc consequitur, vt nec quod apud eum sit, reddat & lucrifaciat: sed ne scrupulosa inquisitio fiat, hoc est, vt negligentia ratio non habeatur, sed tantum fraudum. Idem probat Papinianus in l. cum tale legatum. §. quid ergo. ff. de condi. & de monst. De plano itaq; calculatio acceptorum & perceptorum expendetur: vt si quid apud se habeat reliquum, id præstet l. nec quicquam. §. de plano ff. de offic. Proconsul.

19 Eodem modo t̄ accipienda est liberatio alicui administratori à testatore in vltima voluntate relicta, quæ lucrum rei alienæ contra ius naturæ non præstat l. Aurelius Symphorus §. filias heredes. ff. de libera. lega. Filias (inquit Scæuola) heredes scripserat: quarum fidei commissis in hæc verba: Ne à Caio
Scio

Seio rationem actus rei meæ, quæ per mensam
 siue extra, in diem mortis meæ gesta est, exigatis,
 eoq; nomine eum liberetis. Quæsitum est:
 cum vniuersas rationes in diem mortis iste ad-
 ministrauerit, & per mensam suam. & extra
 mensam: an ad rationes reddendas hæredibus
 teneatur. Respondit: Liberationem quidem
 secundum ea, quæ proponerentur, legatam esse:
 sed quatenus præstanda sit: ex qualitate dis-
 ceptionis iudicem æstimaturū. (Vlpianus
 ibidem.) Si quis rationes (inquit) exigere
 vetetur (vt est sæpissime rescriptum) non im-
 peditur reliqua exigere: quæ quis ipse reliqua-
 uit, & si quid dolo fecit, qui rationes gessit.
 Quod si quis & hæc velit remittere, ita debet
 legare: Damnas esto hæres meus, quicquid ab
 eo exegerit illa vel illa ratione, id ei resti-
 tuere: vel actionem ei remit-
 tere.

○ Tabu-